

NAV JĀBAIDĀS NO MĪĻIEM VĀRDIEM

Dace Zvirbule

Bērniņ, bērniņ, liepiņa, māsiņa, liepiņa, liepiņa, māsiņa, liepiņa, augumiņu, mūžiņis, Dievzemīti, istabiņu, Dieviņi, uz ežiņas – tie ir pamazināmie vārdiņi, mīļvārdiņi, deminutīvi **Normunda Bejska dzeja kantātei “Vēstules uz bruģa”**. Vārdi, kas kopā ar citiem – lieliem un nepamazinātiem – ir saauguši ar **Jura Kulakova mūziku** un dod spēku nogurušiem cilvēkiem 16. janvāra vakara pirmatskaņojumā Nacionālajā teātrī, 20. janvārī Ķīpsalā un arī turpmāk.

Maizīti, maizīti, meitiņa, māsiņa, māsiņa, māsiņa, māsiņa, smiltiņās, actiņas, smiltiņās, Laimiņas, māsiņa, māsiņa, līdz jūriņai, zemīte – tie ir Normunda Bejska mīļvārdiņi, kas **dziesmu albumā “Kā maigi dzelošs rožu krūms”** ir saauguši ar **Jaņa Lusena mūziku**.

Sarunā **NORMUNDS BEĻSKIS** stāsta, ka dzeju šā albuma dziesmām rakstījis 1999. gadā, jūtot, ka pazūd patriotisms Latvijas cilvēkos, ka jaunieši baidās paši no savas valsts armijas un negrib tajā dienēt. Bet nevienā albuma dziesmā nav vārda “armija”, tāpat kā kantāte “Vēstules uz bruģa” nav vārda “barikādes”. Ir tikai mīlestība. Latgalei, Zemgalei, Vidzemei, Kurzemei. Neizsakāmi liela un tomēr izteikta – ar maziem vārdiņiem, ar mīļvārdiņiem, kas katrā klausītāja atsevišķi rada to dziļo un asarās pāri plūstošo mīlestību, kas tad arī ir patriotisms – tēvzemes mīlestība, uzticība savai dzimtenei, tautai, darbošanās savas dzimtenes, tēvzemes un tautas labā, tiekšanās pēc nacionālas neatkarības, kā skaidro “Svešvārdu vārdnīca”. Patriotisms, ko nevar ieaudzināt ar saukļiem, naidu, dresūru un sitieniem. Patriotisms, kurš dzimst pats – no mīlestības, no glāsta, no mīļa vārda. No tautasdziesmās valdošajiem, bet mūsdienu tekstos redaktoru skaustajiem un svītrotajiem pamazināmajiem vārdiņiem. Mēs neesam mazi un vāji, ja esam mīļi, pat Dāvids savā šovā teic, ka mīlestība ir visspēcīgākais ierocis. Tāpēc neteiksim dēliem, ka “virieši neraud”. Virs, kas spēj raudāt, nenosmaks naidā.

“Es nekad neesmu jutis naidu, nekad,” sarunā saka Normunds Beļskis. “Ne pret vienu neesmu jutis naidu, pat pret omoniešiem ne, jo naidis pašu iztukšo. Drīzāk jau ienaidnieku pažēlot vajag, jo viņš saņem atpakaļ visu savu ļaunumu.”

Vēstules

Kantātes “Vēstules uz bruģa” pirmatskaņojums arī Normundā pašā uzjundījis visas tās izjūtas, kas viņam bijušas 1991. gada janvāra barikāžu laikā, kad viņš kā Augstākās Padomes deputāts dienas un nakts pavadīja Saeimas namā. Barikāžu, tautas un dziesmu sargāts.

Pirms diviem gadiem, kad Normundam bijis brīvāks laiks, viņš braukājis līdz Latvijas Tautas frontes Augstākās Padomes deputātu klubam pa Latvijas skolām, stāstījis atmiņas un lasījis savus dzejoļus. 1991. gada barikāžu muzeja vadītājs Renārs Zaļais toreiz kādā brīdī ieminējies, ka Normunds kopā ar komponistu Jāni Lūsēnu esot tik daudz dziesmu bērniem radījis, vai tad tiešām viņš negribētu arī barikāžu sargu izjūtas kādreiz izteikt dzejā... Normunds atbildējis: ja šī dzeja nāks, viņš to uzrakstīšot. “Bija tāda izjūta, ka pienāks brīdis, kad varēšu uzrakstīt to, kas manī ir sakrājies pa barikāžu laiku,” Normunds skaidro Zvaigznes dienā 6. janvārī – preses konferencē par barikāžu 15. gadskārtas pasākumiem. Pagājušā gada augustā Birzgaļes pusē, radu mājās meža vidū, ļoti enerģētiskā vietā, kā Normunds saka, listot zvaigžņu lietum un spīdot pilnmēnesim, viņš nedēļas laikā pa naktīm vai nu vispār nav gājis gulēt vai nosapņojis, modies, cēlies un pierakstījis dzejas ciklu “Vēstules uz bruģa”. Tās ir septiņas vēstules: *Pūpolu zars, Liepa, Jāņzāles, Usnes, Ābele, Ozol* un *Naktsvijoles*. Un vēl ievadvārdi par bruģi. “*Katru nakti pa vēstulei tapa, izlija dzejā tēli,*” saka Normunds.

Nosapņoti un tūlīt pēc tam pierakstīti ir dzejoli “Liepa” un “Ābele” – dzeja upurjēriem...

Liepa

*Liepiņa māsiņa, liepiņa mīļā,
Ziedi caur biti liepziedu laikā!
Liepziedu laikā, liepziedu laikā,
Liepiņa māsiņa, liepiņa mīļā.*

*Naktī irši piedungo liepu,
Tērauda burti sarkanu rītu.
Ieraksta manu augumiņu,
Nāvē rautu, neuzrakstītu.
Liepā sāp burti, melni un cieti,
Dūc bišu māte – kam liepu kāvi?
Salauzti spārni, krīt mana bite,
Krīt mans mūžiņis neuzrakstīts.*

1991. gada 16. janvārī pie Vecmilgrāvja tilta no omoniešu lodes radītā ievainojuma mirst soferis Roberts Mūrnieks. 20. janvārī pulksten 21.07 OMON un nezināmu kaujas grupu uzbrukums LR Iekšlietu ministrijai. Aizstāvot ministriju, iet bojā divi milicijas darbinieki – Sergejs Konoņenko un Vladimirs Gomonovičs. No apšaudes laikā gūtajiem ievainojumiem mirst arī kinooperatori Andris Slapiņš un Gvido Zvaigzne, skolnieks Edijs Riekstiņš. Vēl viens cilvēks – Ilgvars Grieziņš – barikāžu laikā iet bojā nelaimes gadījumā, kad Vecrigā pārvieto smagās automašīnas.

“Es ļoti emocionāli pārdzīvoju to, ka Edijs Riekstiņš krita Bastejkalnā starp liepām,” saka Normunds. “Rakstot “Vēstules uz bruģa”, izdzīvoju visu vēlreiz, atcerējos, kā runāju ar Andri Slapiņu dažas minūtes pirms tam, kad viņš aizskrēja uz Bastejkalnu. Viņš darīja savu darbu, es – savu, bet jau pēc piecpadsmit minūtēm saņēmām ziņu, ka Slapiņš ir smagi ievainots. Rakstot viss uzjundījās no jauna, tas paņēma milzīgu enerģiju, un tā visa aiziet dzejā. Svarīgi ir uzturēt patriotismu – lai kā mums iet, tomēr mēs paši esam atbildīgi par Latviju, kura varbūt var pat izzust pasaules ekonomiskajā aprītē. Svarīgi ir saglabāt cilvēciskās izjūtas – rokaspiediens, pleca izjūta, barikāžu izjūta...”

Edija Riekstiņa – zēna, bērna – nāve Latviju satrieca ar savu nejausību. Bērns nejausi atradās Bastejkalnā starp liepām un lodēm. Tagad tur ir piemiņas akmeņi. Nevainīgs bērns tika nošauts. Vai bezjēdzīga nāve? Nē, upurjēra nāve... Lielas sāpes, tās gan! Tik lielas sāpes, ka tās arī tagad, pēc 15 gadiem, neļauj pārdot, pazaudēt vai iemidzināt sirdsapziņu un pašiem sevi izmainīt mantas kulta sikmanībā. Bet – kam pat Edija Riekstiņa pieminēšana nepadara sirdsapziņu, tas tiešām ir jau nodevis upurus, Latviju, dzimteni, savu tautu un sevi pašu. Tādu cilvēku atliek tikai nožēlot, jo viņa jau vairs nav, viņš staigā miris pa savām negodīgi iegūtajām pilīm, villām un cietokšņiem, kas stāv neskarti kā pēc neitronbumbas sprādziena jeb sirdsapziņas nāves...

Tagad ir grūtāk atšķirt, kur labais, kur ļaunais, ir tik daudz starptopu,” saka Normunds. “Rakstot vēstuli “Usnes”, domāju – varbūt barikāžu laiks mums bija par īsu, lai parādītu, lai mēs precīzi zinātu, kurā pusē katrs ir...”

Usnes

*Par ātru, par ātru laiks trāpīja vārdam,
Par maz bija, lai usnes ieraugām lienam,
Lienam pa lauku, pa ielu, pa bruģi,
Usnes, kas laupa māju un zemi.*

*No laika bez sejas, no sejām bez laika,
No septiņreiz piesplautas atmiņu akas.
No laika bez sejas, no sejām bez laika
Lien usnes, lien usnes – neizravētas.
No zemes, no debess,
no dvēseļu vaidiem,
No vidus,
kur akmens, un nebaltiem rītiem
Ceļš aizved līdz zvaigznei,
pēdējam vārdam,*

*Bet mēs vēl pa usnēm,
pa usnēm vēl brienam.*

*No laika bez sejas, no sejām bez laika,
No septiņreiz piesplautas atmiņu akas,
No laika bez sejas, no sejām bez laika
Lien usnes, lien usnes neizravētas.*

“Bet varbūt labi, ka nebija mūsu barikādes ilgākas un smagākas,” ieminas Normunds. “Ka nebija vairāk upuru, jo mūsu tautai jau tā upuru ir bijis pārāk daudz divos karos vienā gadsimtā. Tomēr labi, ka nebija lielāks posts, ka mums izdevās īsta nevardarbīga pretošanās, dziesmotā revolūcija. Lai “Vēstules uz bruģa” dod cerību, ka tik un tā – arī šodien mums ir iespēja, lai dod spēku un motivāciju arī pagurumā – vēlreiz sākt!”

Kantātes pirmatskaņojumā 16. janvārī, skatot vēstulei “Ozols”, kulminācija bija jūtama visā telpā. Un spēks un enerģija, kas deva cerību arī pagurumā – es taču arī tagad varu! Publikai nebeidzot aplaudēt, “Ozols” tika atkārtots vēlreiz. Un arī “Ābele” – vēlreiz. Kā Māte un Tēvs. Kā Spēks un Mīlestība. Kā Iespēja. Vienmēr.

Ozols

Mirdzot šķēpiem zeltsaules staros...

*Dod man spēku!
Dod man laiku!
Dod man visu vēlreiz sākt!*

*Mātes mūžu, tēva mūžu
Un par sargu savai zemei nākt!*

*Dod man tīru istabiņu,
Baznīcu no pelniem celt!
Dod man Dievu simtreiz liegtu!
Dod, Dieviņi, vēlreiz sākt!*

Mirdzot šķēpiem zeltsaules staros...

*Dod man bruģi vēlreiz likt,
Vēlreiz dzimt un vēlreiz mirt!
Mirt par savu tēvu zemi,
Uz ežiņas galvu likt!*

*Dod man nepiedot to nakti,
Asinis, kas bruģi klāj!
Lai snieg sniegi, lai līst lieti –
Karsta asins bruģi klāj!*

Tikko uzrakstītās “Vēstules uz bruģa” Normunds iedevis izlasīt savai vecākajai meitai Agnesei, kura arī pati “kaut ko raksta datorā, bet man nerāda”, saka Normunds. Agnese pateikusi, ka ar “Vēstulēm uz bruģa” “viss ir kārtībā”. Un tad Normunds šo dzejas ciklu nosūtījis Jurim Kulakovam. Jau 2000. gadā sadarbibā ar Kulakovu un Daci Micāni-Zālīti Normundam tapis dziesmu cikls bērniem “Ieklausies” (izdots kompaktdiskā un Daces Micānes-Zālītes režijā iestudēts koncertizrādē bērniem Latvijas Nacionālajā teātrī).

BARIKĀDES ATCEROTIES

"Toreiz man bija sapnis kādreiz kopā ar Juri paveikt ko lielu, un tagad tas ir izdevies," saka Normunds. *"Juris ir paveicis fantastisku darbu, papildinājis dzeju ar mūzikas krāsām. Tajā brīdī, kad Juris teātrī runāja ievadvārdus, man pašam skudriņas skrēja pa kauliem."*

Krusts

Normunds teic, ka pēc kantātes "Vēstules uz bruģa" pirmatskaņojuma jūtas vēl brīnīšīgāk nekā pēc savas lugas "Īkstīte" pirmizrādes pirms četriem gadiem. Toreiz tā bijusi pirmā lielā labdarības izrāde bāreņiem, bērnamam audzēkņiem, bērniem ar īpašām vajadzībām. Tā bijusi arī pirmā izrāde, kurā piedalījās ļoti daudz bērnu, un meitene, kura tēloja Īkstīti, no aizkustinājuma sākusī raudāt tā, ka mamma ar tēti viņu nekādi nav varējuši nomierināt...

Normundam šad un tad jautājot, kā viņš varot savienot divas atšķirīgas līnijas savā dzīvē – dzejnieku un sabiedrisko attiecību speciālistu. *"Katra cilvēka misijā uz zemes ir gan horizontāle, gan vertikāle, tas ir tas krusts, kas mums katram jānes,"* saka Normunds. *"Vertikāle ir dota no zvaigznēm un horizontāle – no zemes. Manī šīs divas līnijas papildina viena otru. Es nepiespiežos, kad jūtu, tad rakstu. Visus savus aktīvās politiskās darbības gadus – no 1990. līdz 1997. – es dzeju nerakstīju nemaz, pat teicu, ka dzejnieks manī ir nomiris. Mamma tad man atbildēja: "Dzejnieks jau nekad nemirst, viņš tevī guļ!"*

Laiks no 1990. līdz 1993. gadam Normundam ir bijis ļoti aizrautīgs, esot Augstākās Padomes deputātam, Tautas pašvaldības un sabiedrisko lietu komisijas priekšsēdētāja Jāņa Škapara vietniekam. Toreiz daudz enerģijas tika atdots, lai izstrādātu likumu "Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem". *"Preses likumā mēs tik daudz Eiropas pieredzes ielikām iekšā, ka tas ilgi nebija jāgroza,"* atceras Normunds. Pirmie grozījumi šim likumam parādījās tikai 1997. gadā. Normunds atceras, kā 1990. gada 20. decembrī no Augstākās Padomes tribīnes aizstāvējis likumprojektu "Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem", un likums ticis pieņemts.

Varbūt laikā no 1990. līdz 1997. gadam nepierakstītā dzeja uzkrājās Normundā. Un 1997. gada pavasarī, kad jaunākajai meitai Annai bija trīs gadi un pilna galva ar jautājumiem "kāpēc?", Normundam sadarbībā ar komponistu Jāni Lūsēnu radās dziesmu cikls "Savādā pasaule", kas tajā pašā gadā iznāca albumā un Daces Micānes-Zālītes režijā tika iestudēts koncertizrādē. Populārākās dziesmas no šā cikla – "Alises iela" un "Savādā pasaule". Bet pirmais koncerts – Talsos, veltīts pacēlāja salūzušās strēles upuriem...

"Es esmu tāds empīrīks – daudz kas manī nāk no citiem cilvēkiem, no kontaktiem," saka Normunds.

Iekšlietu ministrijā Normunds ir strādājis pie deviņiem ministriem. Un iekšlietu ministrs Ziedonis

Čevers viņu 1997. gadā apbalvojis ar personīgo ieroci tieši par radošo darbu – sakarā ar Normunda pirmā dziesmu albuma "Savādā pasaule" iznākšanu.

"Ja cilvēks savu dienišķo, savu horizontālo zemes darbu dara kā apgrūtinājumu, ar šausmām un mokām, nekā jau tur nesanāk," saka Normunds. *"Kā var darīt, ja nerodas izjūtas?"*

Pēc aiziešanas no Iekšlietu ministrijas 2002. gada decembrī Normunds bija nodomājis vairs neatgriezties valsts darbā. Sācis rakstīt romantisku mīlas mūziku, kas pārvērties vēsturiskā drāmā. Par ķēniņa Heroda valdīšanas laiku Jūdejā, par Jāzepu un Mariju. Par to, kam ierosmes radušās, strādājot Iekšlietu ministrijā, par to, ko varas tehnoloģijas izdara ar cilvēku, kā tirānija izmanto cilvēka vājības. Pašlaik "Jumprava" komponē mūziku šai izrādei, Valda Liepiņa režijā to iestudēs Dailes teātris un izrādīs pēc savas rekonstrukcijas – nākamā gada sākumā. *"Teātris ir unikāls, jo katrs izrādes dalībnieks izrādē ieliek kaut ko savu iekšā,"* teic Normunds. *"Tas ir tāpat kā Kolkas ragā, kur sastopas vilņi no abām pusēm."*

Un atkal vilnis – kad pirms gada veselības ministrs Gundars Bērziņš aicinājis Normundu sev par padomnieku, viņš piekritis. Kaut arī mediķi gatavojušies barikādēm. Bet varbūt tieši tāpēc.

"Veselības aprūpe katrā valstī ir izaicinājums katrai valdībai, bet mums tomēr ir izdevies panākt lūzumu uz labo pusi," uzskata Normunds. *"Braucot uz pašvaldībām, mēs redzam, ka visur notiek pārmaiņas, nāk jauna tehnika, kaut ko tomēr var izdarīt. Un par to ir gandarījums, kas uzlādē, rosina runāt arī par citām tēmām."*

"Paldies! Lai Dievs jūs visus sargā!" – tie ir vārdi, kurus dzejas cikla "Vēstules uz bruģa" autors Normunds Beļskis vēlas pateikt 1991. gada barikāžu dalībniekiem, atbalstītajiem un visiem Latvijas iedzīvotājiem. Jo bez Latvijas cilvēkiem nebūtu radušies ne kantātes vārdi, ne mūzika, uzskata Normunds.

(Foto no personīgā albuma)